15/04/2020

Πήλιο: Εκκλησιαστική Αρχιτεκτονική κατά τον 18ο και 19ο αιώνα

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Παράθυρο στο... Χρόνο και μάλιστα για μια σημαντική περίοδο της ελληνικής ιστορίας, αυτή των προεπαναστατικών χρόνων προσφέρει μια νέα έρευνα των «Πανεπιστημιακών Εκδόσεων Θεσσαλίας» που επικεντρώνεται στις 24 αυτοδιοικούμενες κοινότητες του Πηλίου, στην αρχιτεκτονική και στην ναοδομία της περιοχής αλλά και την ζωή των κατοίκων τους.

Στις 258 σελίδες της έκδοσης υπό τον τίτλο «Η εκκλησιαστική αρχιτεκτονική στο Πήλιο κατά τον 18ο και 19ο αιώνα (1700-1881)»ο αρχιτέκτονας, συγγραφέας και ιστορικός Μιλτιάδης Πολυβίου «επιστρέφει» σε μια πολυετή μελέτη που είχε αφήσει ανολοκλήρωτη πριν από χρόνια για να προσθέσει, ξεδιαλύνει και να συνθέσει εν τέλει το «ψηφιδωτό» της Πηλιορείτικης πολιτείας, προσδίδοντας παράλληλα ένα ξεχωριστό και ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την περίοδο της νεότερης ιστορίας του Πηλίου και της Μαγνησίας γενικότερα.

Τα στοιχεία για τη ζωή και τα έργα των κατοίκων, λόγω κυρίως των ιδιαίτερων αυτοδιοικητικών προνομίων που απολάμβαναν, αποκαλύπτουν πως βρέθηκε το Πήλιο, στην πρωτοπορία της μεγάλης και πολυεπίπεδης ακμής της ελληνικής

κοινωνίας, η οποία άρχισε να εκδηλώνεται βαθμιαία στις αρχές του 18ου αιώνα και κορυφώθηκε στις τελευταίες δεκαετίες πριν την Επανάσταση του ’21.

Το χαρακτηριστικό δείγμα της ακμής αυτής αποτελεί η ναοδομία της περιοχής, τόσο ως προς το πλήθος όσο και ως προς την ποιότητα των κτισμάτων, ναοί που και σήμερα είναι αδιάψευστοι μάρτυρες του παρελθόντος και συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον. Πολλοί απ αυτούς τους ναούς είναι σημεία αναφοράς των επισκεπτών, θρησκευτικά, τουριστικά και αρχιτεκτονικά τοπόσημα των Πηλιορείτικων οικισμών, αναπόπαστα και δεμένα με το οικιστικό και φυσικό περιβάλλον του βουνού.

Η έρευνα του Μ.Πολυβίου επιχειρεί μια συνθετική θεώρηση της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του Πηλίου κατά την όψιμη Τουρκοκρατία, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης κοινωνίας μέσα στην οποία αναπτύχθηκε και σε σύγκριση με την παλαιότερη παράδοση και τα ισχύοντα στις άλλες ηπειρωτικές περιοχές του ελλαδικού χώρου. Η προσπάθεια είχε ξεκινήσει το 1972 με την αποφοίτηση του συγγραφέα από το τμήμα Αρχιτεκτόνων της πολυτεχνικής σχολής του ΑΠΘ και αποτέλεσε έναυσμα για την διδακτορική εργασία του με αντικείμενο έρευνας την περίοδο από τον 18ο και 19ο αιώνα. Για τα χρόνια δηλαδή από το 1700 ως το 1881.

Η ναοδομική έξαρση υπήρξε ιδιαίτερα έντονη με αποτέλεσμα η περιοχή του Πηλίου να αποτελεί προνομιακό πεδίο για τη μελέτη της όψιμης μεταβυζαντινής εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής. Περιλαμβάνει δρομικά κτήρια και τρουλαίους ναούς. Στα πρώτα επικρατούν οι τρίκλιτες ξυλόστεγες ή θολωτές βασιλικές με στοιχεία, όπως τα υπερώα, που αναβαθμίζουν τον αρχικό τύπο, ενώ οι μονόχωροι ξυλόστεγοι ή καμαροσκεπείς ναοί είναι τυπικά δείγματα ομόλογα με άλλες ηπειρωτικές περιοχές. Από τους τρουλαίους ναούς διακρίνονται οι συνεπτυγμένοι σταυροειδείς εγγεγραμμένοι ναοί που στεγάζονται με ασπίδες και όχι κανονικούς τρούλους και οι συνεπτυγμένοι ναοί αθωνικού τύπου.

Τα χαρακτηριστικά αυτά λειτουργούν και ως αρχιτεκτονικοί και ιστορικοί …σύνδεσμοι με τα μοναστήρια που ιδρύθηκαν μετά τον 10ο αι. στις πλαγιές του βουνού, τόσα πολλά ώστε το Πήλιο να ονομαστεί «Όρος των Κελλίων», να καταστεί αργότερα ασφαλές καταφύγιο για Έλληνες που ξέφευγαν από τον Οθωμανικό ζυγό και πολλά από τα ονόματα των 24 φημισμένων χωριών να διατηρούν έως και σήμερα τα ονόματα των μοναστηριών απ τα οποία προήλθαν: Αγ Ιωάννης, Αγ Γεώργιος, Αγ, Λαυρέντιος, κ.α.

Ο Θεσσαλονικιός αρχιτέκτονας, ιστορικός και ερευνητής, υιοθετώντας την πρόταση του δασκάλου του Χαράλαμπου Μπούρα ασχολήθηκε επίπονα με το αντικείμενο αυτής της έρευνας και την ολοκλήρωσε ως ένα αυτόνομο εκδοτικό

έργο, πριν από την εκδημία του εμπνευστή της και δασκάλου του.

« Η έρευνα για το περιεχόμενο του βιβλίου»- είπε στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ο κ Πολυβίου- «ξεκίνησε έχοντας γενικά και αόριστα στο αντικείμενο της, μεταβυζαντινές εκκλησίες του Πηλίου χωρίς ιδιαίτερη οριοθέτηση. Η πρώτη δειγματοληπτική επαφή με το αντικείμενο έδειξε σαφέστατα ότι υπήρχε μία βαθμιαία ανοδική πορεία της πηλιορείτικης ναοδομίας, ποσοτική και ποιοτική που αρχίζει να εκδηλώνεται λίγο πριν τα μέσα του 18ου αιώνα και η οποία κορυφώνεται στα τέλη του και στις αρχές του επόμενου για να ακολουθήσει μετά την Επανάσταση του 1821 μια αναπόφευκτη ύφεση. Στόχος της έρευνας μου ήταν εξαρχής η συνθετική αντιμετώπιση του αντικειμένου στο πλαίσιο του συγκεκριμένου τόπου και χρόνου, δηλαδή αφενός σε σύγκριση με την παλαιότερη παράδοση και αφετέρου με τα ισχύοντα την ίδια εποχή στις άλλες ηπειρωτικές ελλαδικές περιοχές”.

Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠΕ/Ντίνος Καραμητρούσης

Τη φωτογραφία παραχώρησε στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ο συγγραφέας κ Μιλτ. Πολυβίου